

श्रौ० २२।७।६। “द्वितीये पर्वस्थाने द्यौर्हो भवति हि-
दिव इत्याख्या तस्य” कर्कः ।

हिदेवत लि० द्वे देवते यस्य इव० । हिदेवताके चर्वादी
“हिदेवतोऽपि नियमसामर्थ्यात्” कात्या०श्रौ०५।१।८।१०
“हिदेवतोऽपि पौष्णस्यः पपिष्टानामेव भवति तत्र ही-
न्द्रसहितस्य पूष्णो देवतात्वम् तत्र पूष्णो नियमेन पपिष्टम्
प्राप्नोति (रुदन्तत्वात्) इतरस्येन्द्रस्यानियमः” कर्कः इति
पूर्वपक्षे “अङ्गपिष्टं चोभयसामर्थ्यात्” १।१४० “पूष्णः पपिष्टम्
इतरस्यापिष्टमिति विकल्पप्रायेषु तस्यदुलेषु पिष्टानामावापः
करिष्यते अतः पाकद्वयं नाशङ्क्यम्” कर्कः । इन्द्राग्नि-
देवताके २विशाखानक्षत्रे च हिदेवादयोऽप्यत्र । “त्रिको-
त्तरावाक्येनैव तेन्द्रपूर्वात्ययज्ज्ञाभयुग्दशैव । मध्यानि
नेष्टान्यनक्षत्रानिषेधे हिदेवाचिताङ्गिमधान्तर्कानि” वसिष्ठः

हिदेह पु० हांभ्यां देहोऽस्य । गजानने गच्छेत् त्रिका० ।

इमाननशब्दे ६८१ पु० दृश्यम् । चरार्क्षरद्यात्मकेषु
२मिथुनकन्याचतुर्षीनाक्षराणि । राशिचित्रेषाणां
आत्मकत्वं आत्मकशब्दे दृश्यम् । हितत्वादयोऽप्यत्र ।

हिदादय पु० द्वितीयः हादयश्च वरकन्ययोः राशिभेदः दो-
षसाधनमत्र इतो संख्यागन्तस्य प्रत्ययार्थत्वं त्रिभागा-
योगादिशब्दोच्यते । वरकन्याराशोर्द्वितीयहादयान्वतर-
रूपे वैवाहिके अशुभसूचकदोषभेदे उपयमशब्दे १२४१ पु०
दृश्यम् । “अनपत्यता त्रिकोणे हिदादये च दारिद्र्यमिति”
दीपिका तत्र वराशयपेक्षया कन्याया हादयराशि-
कत्वे तु न दोषः । “कन्यायाः हादये भर्ता भर्तुः
कन्या द्वितीयगा । हिदादयं विजानीयात् वर्जितं त्रिद-
शैरपि” विविध्य निषेधात् “हिदादये धनशब्दे धनहा
च कन्या रिप्ते स्थिता धनवती पतिवद्भूता च” ज्यो०त०
प्रतिप्रसवाच्च । समाहारद्विगुः । २द्वितीये धनस्थाने
हादये व्यवस्थाने च न० । “हिदादये खला हानिम्”
नी० ता० ।

हिधा अय०दि+प्रकारे धाच् । हिप्रकारे “षड्जसंवादिनीः
केका हिधा भिक्षाः शिखिखिभिः” । “हिधेव भिक्षं
शिक्षे विवस्वतः” रघुः । [भीरे पु० हेमच० ।

हिधागति लि० हिधा गतिरस्य । हिप्रकारगतियुक्ते । २कु-
हिधातु लि० द्वौ घात यत् । १घातद्वयघटिते कांस्यरेत्यादौ
२गण्ये शब्दरत्ना० । तस्य देवगजदेहद्वयघटितत्वात्
नयात्वम् । [गन्ध० २द्विस्वभावेण मिथुनादि राशिषु पु० ।

हिधात्मक पु० न० हिधा आत्मा यस्य कप् । १जातीकोषे

हिधालिख्य लि० हिधा लेख्यम् । हिप्रकारे वेदनीये २हि-
नाचदृष्टे पु० राजनि० । [रोगमुते हेमच० ।

दिनम्नक पु० दिः नम्नकः । आभाविधानादतमेद्रे दुर्धर्म-
दि(हा)नवति स्त्री द्वाधिका नवतिः वा आत् । १द्वाधिक-
नवतिसंख्यायां २तद्युक्ते च । ततः पूरये षट् हि(दा)-
नवत, तमप् । हि(दा)नवतितम १तत्संख्यापूरये लि०
ऊटि स्त्रियां ङीप् ।

दिनिष्क लि० हाभ्यां निष्काभ्यां क्रीतम् तद्विधायिद्वयः ततः
ठञ् तस्य लिख्यं लुकि प्राप्ते “द्वितिपूर्वाङ्गिकात्” पा०
तस्य वा लुक् । हाभ्यां निष्काभ्यां क्रीते पक्षे ठञः
अवच्छे “परिमाणालस्यासंज्ञावाच्योः” पा० उत्तरप-
दद्विः । द्वैनिष्किक तत्रार्थे, द्वौ निष्कौ परिमाण-
सस्य अथ तस्य लुक् । २दिनिष्क तत्परिमाणयुते लि० ।

हिप पुंस्त्री० हाभ्यां सुखशुख्याभ्यां पिवति पा-क । १गजे-
श्वरः । “विपुर्लभ्यान्वयोदरं हिपाः” सायः ।
“सुन्दनाम्नैः समे युध्येदन्मै नौहिमैस्त्रया” मनुः
२नागकेश्वरे पु० ।

हिपच पुंस्त्री द्वौ पक्षौ यस्य । १खगमाले २मासे पु०

हिपचमूली स्त्री हिधा पञ्चमूली । दशमूले “हिपचमूली
शीरतारमरुदाह्नमरिचसमुविहङ्गुहाहादिहावाधिसम्”
सुश्रु० । दशमूलं च दशमूलशब्दे २४६२ पु० दृश्यम् ।

हि(दा)पञ्चाग्रत् स्त्री द्वाधिका पञ्चाग्रत् वा आत् ।
१द्वाधिकपञ्चाग्रत्संख्यायां २तदन्विते च । ततः पूरये
षट् हि(दा) पञ्चाग्र, तमप् हि(दा) पञ्चाग्रतम तत्
संख्यापूरये लि० स्त्रियां ऊटि ङीप् ।

हिपय लि० हाभ्यां पयाभ्यां क्रीतं “पयपादमागताद्यत्”
पा० यत् । हाभ्यां पयाभ्यां क्रीते

हिपयक पु० द्वे पय्ये अथ संज्ञायां कन् । १चण्डालकन्दे
पारस्करनिवगटुः २द्विदलकमले वा कप् ।

हिपय न० द्वयोः पयोः समाहारः समा०दि०-अचसमा० ।
(दोमावापथ) १द्वयोः पयोः समाहारे । द्वौ पय्यानौ
यत् । २मार्गद्वययुक्ते देशादौ लि० ।

हिपद् पु० द्वे पदे यस्य । “हिपदे च चतुर्भेदा रुद्रेवपञ्चि
राज्याः” १प्रश्नसारोक्ते सनुष्यादौ । २हिपदघटिते समासे
पु० । २राशिभेदे च “मिथुनतुलाघटकन्या हिपदास्याचा-
पपूर्वभागश्च” ज्यो०त० “हिपद्वगताः सर्वे सिंहं विहाय
चतुष्पदाः” ज्यो०त० समा०दि० । ३पदद्वये न० । ४पदद-
वाद्यके वास्तुभण्डसंज्ञे कोषभेदे ।